

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
НАЦИОНАЛЕН АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ИНСТИТУТ С МУЗЕЙ

АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ОТКРИТИЯ И РАЗКОПКИ ПРЕЗ 2012 г.

София, 2013

№56. АРХЕОЛОГИЧЕСКО НАБЛЮДЕНИЕ ПРИ ЗАЧИСТВАНЕТО НА СРЕДНОВЕКОВЕН МАНАСТИР ДО С. ВОДЕН

Илия Илиев, Тодор Вълчев

Във връзка с проект на Областна администрация Ямбол за консервация и реставрация на средновековен манастирски комплекс в местността „Разкопките“ до с. Воден през 2012 г. се извърши теренно проучване – археологическо наблюдение във връзка със зачистването на вече проучените сгради. Ръководител на наблюдението е Илия Илиев, зам. ръководител Тодор Вълчев от РИМ – Ямбол и научен консултант доц. д-р Бони Петрунова от НАИМ-БАН. В екипа е включен и Явор Русев от РИМ – Ямбол. Основната цел на проучването е улесняване на геодезическото заснемане на археологическия обект.

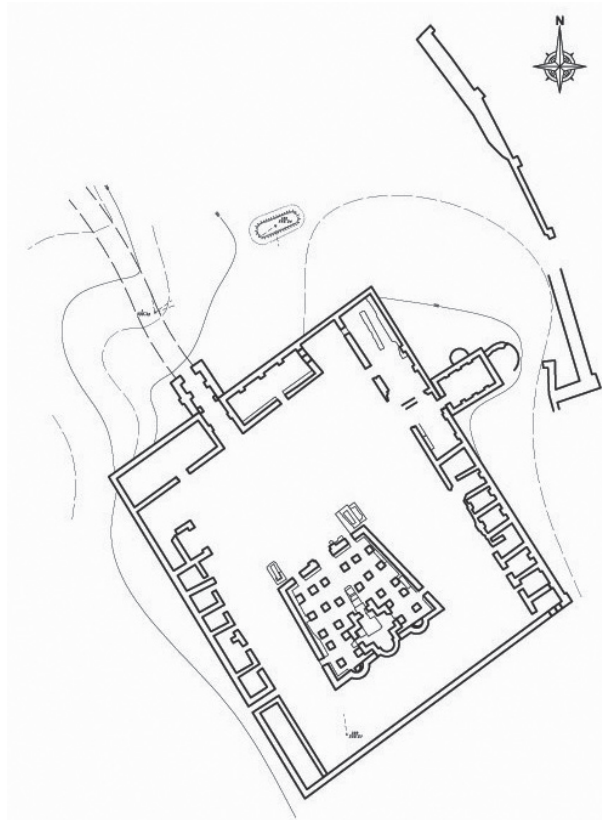
Средновековният манастир до с. Воден, община Болярово, област Ямбол се намира в местността „Разкопките“ – на 2,9 км югоизточно от селото. Археологическият обект се намира на 400 м по права линия от „Малкото кале“ – крепост от периода X–XII в. и на 800 м от местността „Друма“. През последната минава пътя, който през средновековния период е свързвал вътрешността на провинция Тракия със столицата на Византийската империя – Константинопол. Археологическият обект в местността „Разкопките“ е проучван от 1979 до 1991 г. от екип с научни ръководители Йордан Алексиев, Мирко Робов и Нели Танчева.

По време на археологическото наблюдение са почистени вътрешните и външните лица на оградните зидове и помещенията в религиозния комплекс (обр. 1). На места се наложи да бъдат пресечени стари депа за пръст и камъни, които са били натрупани по време на първоначалното проучване на археологическия обект. Също така от вътрешното пространство на комплекса се изнесоха стари депа за камъни, тухли и керемиди.

Средновековният манастир е изграден от дребни до едри ломени и речни камъни споени с бял хоросан. Дебелината на зидовете варира между 0,60 и 1,10 м. Максималната им запазена височина е 2,40 м. Външните размери на манастира са 53,50 м (изток–запад) x 43,50 м (север–юг). По време на почистването на археологическия обект се установиха три етапа на преправки. С последния етап се свързват разширенията на западната порта, която се издава с 6 м пред лицето на западната стена и на едно помещение с външни размери 4,75 м (изток–запад) x 12,50 м (север–юг), което е прелепено до северната оградна стена. По време на строежа им за подравняване на редовете са използвани тухли, поставяни във вертикални и хоризонтални редове. Този начин на градеж ги отличава на фона на останалата строителна техника в религиозния комплекс. Цялата застроена площ на археологическия обект е 5 дка (обр. 2).

Всяка от вътрешните стени на главния вход на манастира е подсилена с по 4 зидани колони. Те са разположени на сравнително еднакво разстояние една от друга и поддържат сводовата конструкция на портата на манастирския комплекс. По време на почистването при една от стените се разкри хоросанова замазка на зидарията (обр. 3).

По време на почистването на южната стена на манастира се разкриха три контрафорса, които не са били известни на по-ранните проучватели. Те се издават от 20 до 30 см пред лицето на крепостната стена и са широки от 0,80 до 0,90 м.

Обр. 1. План на манастира.

При почистването на северната редица от помещенията на манастирския комплекс се разкриха няколко средновековни преправки – Зазидани врати.

По време на почистването на манастирския комплекс се откриха фрагменти от керамични съдове характерни за периода на византийското владичество и началото на Второто българско царство (XI–XIII в.). Съдовете са изработени на бързо гърнчарско колело от добре пречистена глина с дребни минерални примеси. Преобладават червените и светлокафявите цветове. По-рядко се срещат съдове с черна повърхност, като в повечето случаи тя е резултат от вторично изпичане в следствие на пожар. Откриха се фрагменти от съдове-хранилища: амфори и питоси, трапезни и такива, свързани с приготвянето и съхраняването на храна (Борисов 2005). Откриха се няколко фрагменти от керамични съдове, покрити със златиста ангоба. Те се отнасят към периода XI–XII в. По време на работата се откриха фрагменти от сграфито керамика. Откри се един фрагмент от капак и едно устие, което се отнася към ранножелязната епоха.

По време на работния процес се откриха две бронзови монети. Първата от тях е анонимен византийски фолис от XI в., а втората – бронзова императорска монета от XII в.

Откриха се и две рамена от бронзов процесииен кръст. Фрагментите са украсени с различни геометрични орнаменти – кръгове, прави линии и елипси, изпълнени чрез гравирани точков пунктир. Двете рамена от кръстовете са подобни на откритите по време на редовните археологически проучвания. Последните сега са изложени в археологическата експозиция в НАР – Кабиле. Украсата от гравирани точков пунктир е аналогична на един процесииен кръст открит по време на археологическите проучвания на дворцовата църква от Царевец. Датира се в X–XII в. (Тотев 1998, 269–270).

По време на археологическото почистване на манастирския комплекс до с. Воден се откри една шпора. Тя има много точен паралел с една находка открита по време на археологическите проучвания на Хирел, Шотландия. Датира се в XII–XIII в. (Ellis 2002, 7).

Откриха се още железни инструменти, ножчета – 4 броя и един връх от стрела.

Други интересни находки са фрагментите от стъклени съдове и стъклени гривни от тъмносиво стъкло, изцяло запазената бронзова гривна, украсена с връзвания, и фрагмента от бронзов съд украсен с орнамента „птиче око“.

Обработката на керамичния материал и на находките, както и теренните наблюдения относно техниките и начина на градеж на манастира, позволяват да се изгради една работна хипотеза относно неговата датировка. Според екипът, ръководил археологическото наблюдение по време на зачистването, манастирския комплекс до с. Воден се отнася към периода на византийското владичество на българските земи и Второто българско царство: XI–XIII в.

Обр. 2. Западната порта на манастира.

Обр. 3. Сграда 1.

Литература

Борисов 2005: Б. Борисов. Керамиката от периода на византийското владичество в българските земи (XI–XII в.) и от Второто българско царство (края на XII–XIV в.): основни прилики и разлики. – Археология, 1–4, 2005, 86–94.

Тотев 1998: К. Тотев. Процесийни кръстове от Търново. – Известия на Исторически музей Велико Търново, XIII, 1998, 261–281.

Ellis 2002: V. Ellis. Prick Spurs 700–1700. – The Finds Research Group AD 700–1700, Datasheet 30, 2002, 1–10.

№57. АРХЕОЛОГИЧЕСКО ПРОУЧВАНЕ НА ОБЕКТ „СРЕДНОВЕКОВНА ЦЪРКВА В МЕСТНОСТТА КАМЕК“, С. ОСИКОВО, ОБЩИНА ДЕВИН

Николай Бояджиев

Местността Камек, или както още е известна в района – „Чорквата“, е разположена на 1 км юго-източно от с. Осиково (обр. 1). Теренът представлява планинско било с малък наклон в посока изток-запад. От него има отлична видимост в посоки северозапад, запад и юг. Земите наоколо се обработват. Според кмета и всички жители на селото на мястото имало „стара църква“, затова те наричат цялото било с името „Чорквата“. Пак според местни жители там били намирани средновековни монети.

Самият обект е с надморска височина 1440 м. Преди началото на разкопките беше обрасъл с иглолистна растителност и храсти. По периферията му личаха натрупвания от пръст, подобни на валове, които наподобяват възможни обрасли деструкции от зидове. По терена личаха следи от стара и скорошна иманярска дейност. С цел установяване наличие или липса на недвижима културна ценност – църква, бе извършено археологическо проучване на обекта.

То се проведе в периода 17–24.07.2012 г., в рамките на шест работни дни. Проучването беше фи-

Обр. 1. Местоположение на обекта.